Masterclass Denken in Dialoog:

Welke opvoedstrategieën stimuleren cognitieve vaardigheden en hoe kun je vooruitgang in vaardigheden observeren?

Kim E. Tosolini
k.e.tosolini@rug.nl

Saskia Damen
Marleen Janssen
Alexander Minnaert

De doelgroep

- Korte kennismaking: wie zijn wij en wie zijn jullie?
- Doofblindheid (DB) en Communicatief Meervoudige Beperking (CMB)

Definities

Doofblindheid

Een beperking in horen én zien. De mate van de beperking kan variëren en over de tijd heen veranderen. De beperking kan op verschillende momenten in het leven ontstaan.

Communicatief Meervoudige Beperking (CMB)

Mensen met CMB kunnen zichzelf onvoldoende uiten en duidelijk maken via gesproken, geschreven of (gebaren)taal en kunnen deze vormen van communicatie vaak onvoldoende begrijpen. Ook is sprake van cognitieve, zintuiglijke en/of motorische/somatische en/of psychiatrische beperkingen. Voor de communicatie zijn zij en hun communicatiepartners aangewezen op ondersteunde communicatie (OC).

Cognitie

Hoe definieer je cognitie?

Alle processen die betrokken zijn bij het opnemen en verwerken van informatie om tot kennis te komen.

Cognitie

✓Een mentaal proces gericht op het begrijpen van de wereld

✓Observeerbaar tijdens doelbewuste acties

✓Situatie gebonden en interactief

(Network on Cognition in relation to deafblindness, 2014)

Zintuigen en cognitie

› Zien, horen, ruiken, voelen, proeven

Maar ook:

› Proprioceptie (zelfwaarneming), dit gaat over de houding- en bewegingszin van gewrichten en spieren
› Interoceptie, het gevoel vanuit weefsels in je lichaam.

Informatie uit de omgeving en onszelf worden via onze zintuigen naar de hersenen gestuurd, en daar verwerkt.

Zie je hier cognitie?

› Filmpje: https://www.youtube.com/watch?v=pnoVof5qY3Q

Leertheorieën

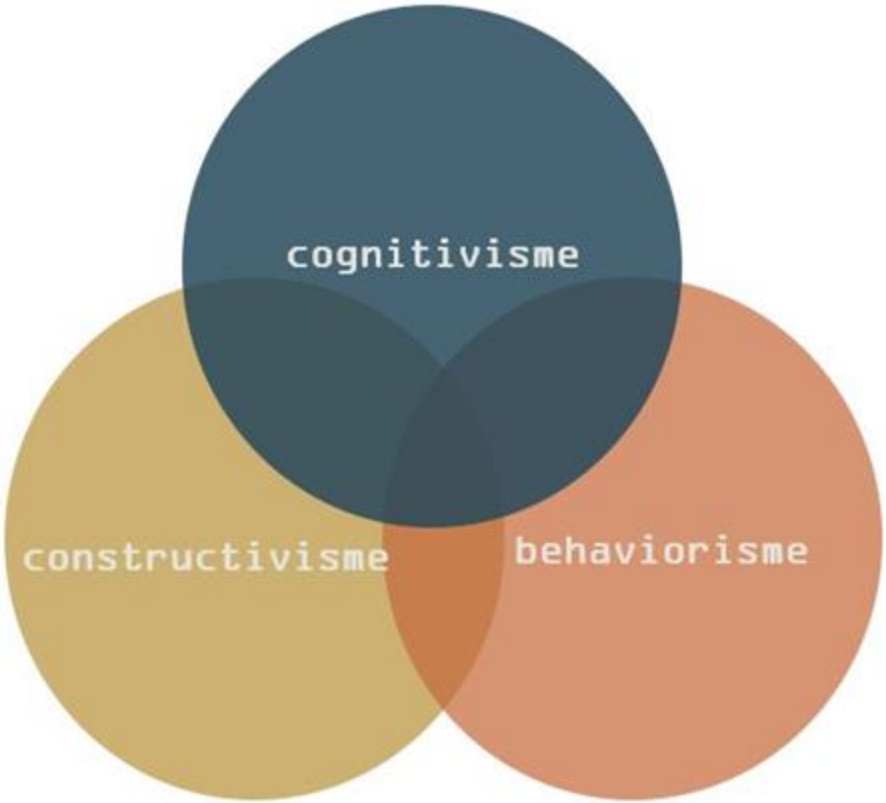

Behaviorisme

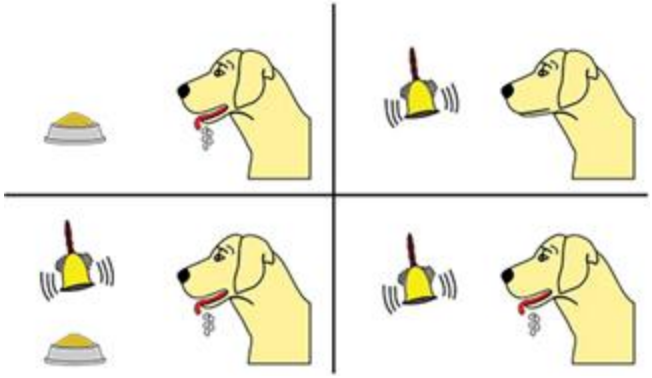

- Gedrag is aangeleerd
- Klassieke conditionering: een prikkel die een reactie oproept wordt gekoppeld aan een prikkel die geen reactie oproept
- Operante conditionering: we veranderen ons gedrag op basis van beloningen of straffen

Uitgangspunten: externe prikkels en concreet waarneembaar gedrag.

Cognitivisme

- Informatieverwerking: kennis verwerven, ordenen en gebruiken
- Verschillen in hoe mensen leren: motivatie, leerstrategieën

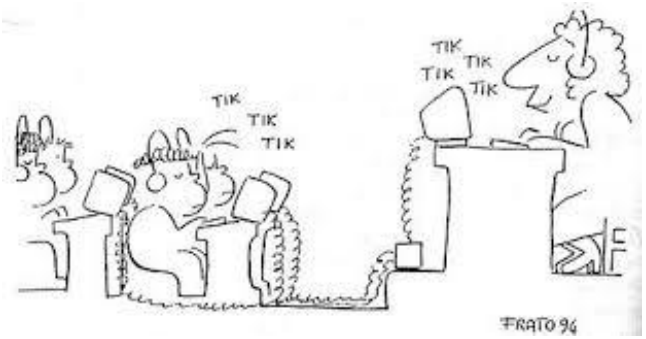

Constructivisme

- “Bouwen” aan je eigen ontwikkeling
- Trial-and-error
- Sociaal constructivisme

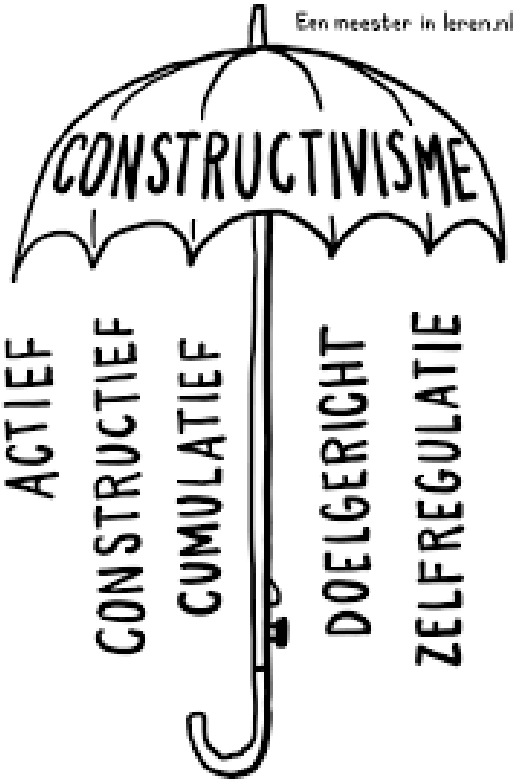

Constructivisme: Jean Piaget (1896-1980)

4 ontwikkelingsstadia

Zintuiglijke en motorische activiteiten

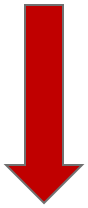

Abstract en flexibel denken

Ontwikkelingstheorie van Piaget

- Oorzaak-gevolg relaties
- Object permanentie

Sensomotorische stadium

- Symbolisatie
- Fantasiespel

Pre-operationele stadium

- Classificatie
- Perspectief name

Concreet-operationele stadium

- Abstract Denken

Formeel operationele stadium

Sensomotorische stadium

Ontw.leeftijd	Proces	Vaardigheden, o.m.
0-2 jaar	Ontwikkelen van praktische kennis	Doel-middel relaties Object-/persoonspermanentie

Wat zien jullie bij kinderen met DB en CMB?

Sensomotorische stadium bij DB/CMB

- Moeite met begrip van doel-middel relaties en objectpermanentie (Bruce, 2005a)
- Parts-to-whole vs. whole to parts benadering
- Minder voorbeelden van het effect van het eigen handelen en minder in interactie met de omgeving

Pre-operationele stadium

Ontw.leeftijd	Proces	Vaardigheden, o.m.
2-7	Kennis wordt verinnerlijkt: start denken	Symbolisatie Fantasiespel

Wat zien jullie bij kinderen met DB en CMB?

Pre-operationele stadium bij DB/CMB

- Moeite met symboolbesef (Bruce 2005b, Hartmann, 2012)
- Minder vormen van fantasiespel (Pizzo and Bruce, 2010)
- Problemen met leren via sociale interacties

Concreet operationele stadium

Ontw.leeftijd	Proces	Vaardigheden, o.m.
7-11	Logisch redeneren – massa, lengte, gewicht, volume.	Classificeren Perspectiefname

Wat zien jullie bij kinderen met DB en CMB?

Concreet operationele stadium bij DB/CMB

- Weinig omschrijvingen van dit stadium in de literatuur (Tosolini et al., in press) voor DB of CMB.
- Moeite met het identificeren van belangrijke eigenschappen van voorwerpen (Bruce 2005b).
- Eerste aanraking met een voorwerp kan bepalend zijn. Meer ervaringen nodig.
- Bij dove kinderen: uitdagingen met Theory of mind

Concreet operationele stadium bij DB/CMB

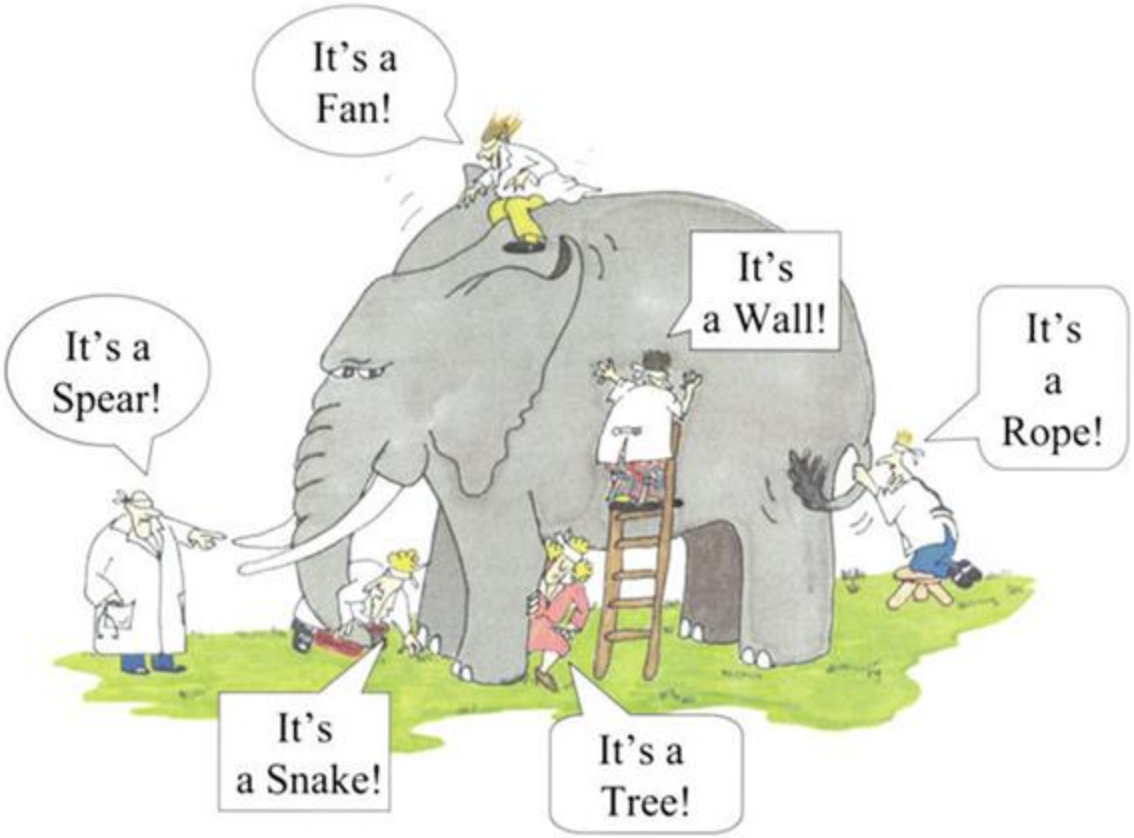

Formeel operationele stadium

Ontw.leeftijd	Proces	Vaardigheden, o.m.
11+	Redeneren over abstracte zaken en flexibel denken	Abstract denken Logisch probleem oplossen

Wat zien jullie bij kinderen met DB en CMB?

Formeel operationele stadium bij DB/CMB

- Geen artikelen over vaardigheden in dit stadium (Tosolini et al., in press)
- in hoeverre wordt dit stadium behaald…
- …maar in hoeverre hebben we geschikte methodes om dit te meten?
- Bij dove kinderen: uitdagingen met “higher order thinking skills”

Casus 1: welke vaardigheid zie je?

- Mohammed, 2,5 jaar
- CHARGE syndroom
- Visus 0,2, colobomen, nystagmus, strabismus
- 95dB verlies in beide oren (gebruikt hoortoestellen

Casus 2: welke vaardigheid zie je?

- Santeri, 2 jaar
- Blind, wel lichtperceptie
- Doof, draagt CI

Problemen DB/CMB

1. Onvoldoende oefening en ervaring

1. Problemen met leren via sociale interactie en communicatie

1. Problemen in ontwikkelen effectieve strategieën van kennis vergaren en eigen denken te sturen (zelfregulatie)

Ondersteuning

› Hoe ondersteunen jullie cognitie bij leerlingen met DB?

Ondersteuning DB

Sensomotorische stadium	• Voorbeelden van invloed op de omgeving • Ondersteuning in exploratie • Voorspelbare omgeving
Pre-operationele stadium	• Belang gedeelde ervaringen • Belang communicatie over gedeelde ervaringen
Concreet operationele stadium	• Ondersteuning in het herkennen en vergelijken van de belangrijke elementen van een voorwerp of ervaring.

Ondersteuning CMB

O.b.v. onderzoek naar dove kinderen, ondersteuning op gebied van:

- ❑ Communicatie & taal ontwikkeling
- ❑ Sociaal-emotionele ontwikkeling (ToM)
- ❑ Cognitieve ontwikkeling (abstracte concepten & symbolen)

Ondersteuning: mediërend leren

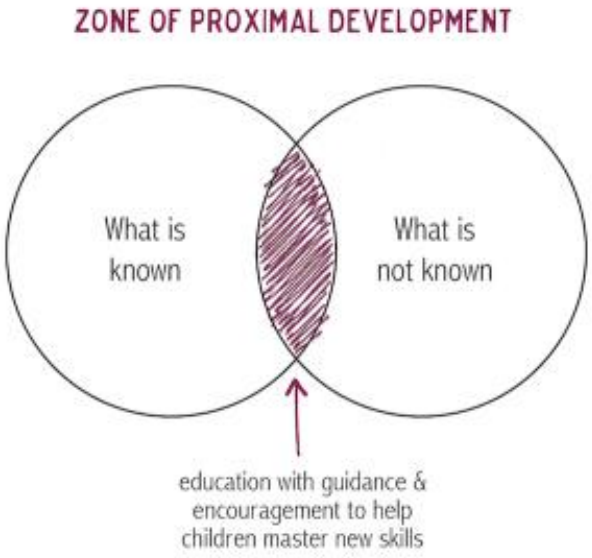

- Scaffolding (Vygotsky, 1978)
- Mediërend leren (Feuerstein et al., 1986)

- Belang focus op leerprocessen en ondersteuning opvoeders

Denken in Dialoog

Training voor opvoeders: ouders, leerkrachten, begeleiders.

Bevorderen van cognitieve vaardigheden d.m.v. partnerstrategieën

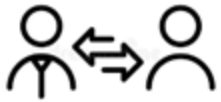

Partnerstrategieën

- Voordoen: aan het kind waarneembaar voordoen
- Samen doen: samen een handeling uitvoeren
- Uitlokken: het kind stimuleren om zelfstandig een handeling uit te voeren

Partnerstrategieën

- Wachten: tijd geven om informatie te verwerken of om zelf tot een actie te komen.
- Herhalen van een eigen handeling: een handeling die de opvoeder uitvoert, herhalen.
- Herhalen ter bevestiging: een handeling die het kind uitvoert, herhalen om aan te geven dat het gezien is.

Partnerstrategieën

- Taalinput: benoemen van de kernelementen van de activiteit (in gebaren)
- Taal stimuleren: het kind stimuleren om elementen van de activiteit te benoemen.

Partnerstrategieën

- Complimenteren: het kind een compliment geven voor een actie of uiting.
- Metacognitieve vaardigheden: het kind stimuleren om na te denken over het eigen handelen of gebeurtenissen binnen de activiteit.

Film analyse

› Welke partnerstrategieën worden ingezet door de communicatiepartners?

› Feedback: wat zou je anders doen?

Film analyse: casus 1

- Sarah
- 12 jaar oud
- CHARGE-syndroom
- 60-75 dB verlies, hoortoestellen
- Visus 0.3
- Interactie met moeder

Ondersteuning: stimulerende activiteiten

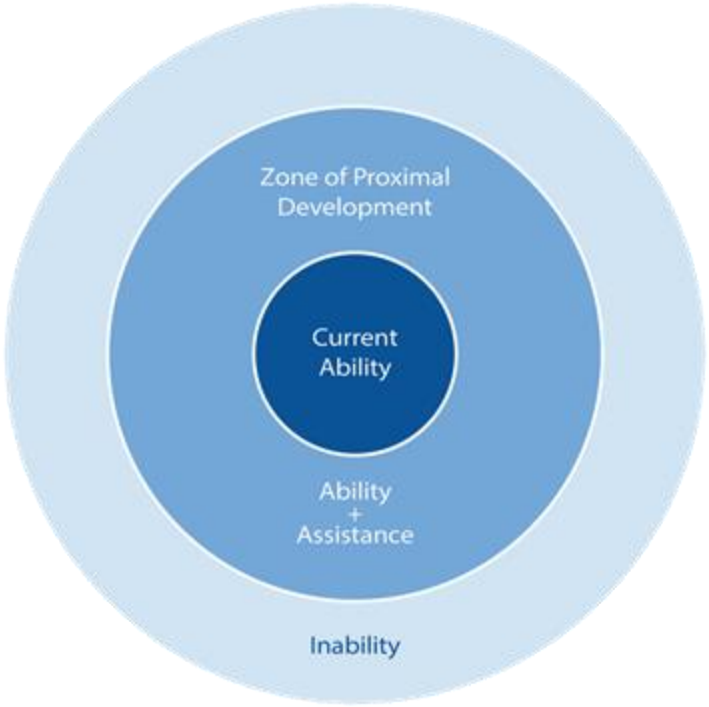

Niet alleen partnerstrategieën maar ook: stimulerende activiteiten.

Hoe sluiten jullie aan bij de interesses van jullie cliënten?

Hoe kun je vooruitgang meten?

- Hoe meten jullie vooruitgang in vaardigheden?

GAS-analyse

SCORE GAS	BETEKENIS
+2	VEEL MEER DAN HET DOEL
+1	MEER DAN HET DOEL
0	DOEL
-1	ENIGE VOORUITGANG, MAAR MINDER DAN HET DOEL
-2	UITGANGSSITUATIE: GEEN VOORUITGANG. VEEL MINDER DAN HET DOEL

Kiresuk & Sherman (1968)

Conclusie

- Leerprocessen zijn een complex samenspel tussen een individu en zijn omgeving.
- Belang van zowel mediërende strategieën als van stimulerende activiteiten.
- Aanknopingspunten voor interventie: observeer zowel cliënt als communicatiepartner.

Literatuur

Bruce, S.M. (2005b). The application of Werner and Kaplan's concept of distancing to children who are deaf-blind. *Journal of Visual Impairment and Blindness*, 99(8), 464 – 477. https://doi.org/10.1177/0145482X0509900803

Bruce, S.M. (2005a). The impact of congenital deafblindness on the struggle to symbolism. *International Journal of Disability, Development and Education*, 52(3), 233 – 251. https://doi.org/10.1080/10349120500252882

Hartmann, E.S. (2012). A socio-cognitive approach to how children with deafblindness understand symbols. *International Journal of Disability, Development and Education*, 59(2), 131 – 144. https://doi.org/10.1080/1034912X.2012.676373

Feuerstein, R., Hoffman, M.B., Rand, Y., Jensen, M.R., Tzuriel, D. & Hoffmann, D.B. (1986). Learning to learn: Mediated learning experiences and instrumental enrichment. *Special Services in the Schools*, *3(1-2),* 49-82. https://doi.org/10.1300/J008v03n01_05

Piaget, J. (1954). *The construction of reality in the child.* London: Routledge & Kegan Paul.

Vragen?

Bedankt voor jullie aandacht!

k.e.tosolini@rug.nl
s.damen@rug.nl